

kern- punten... 46

De Bronckhorststraat: logistieke perikelen

13e jaargang, december 1999, nr 46

Inhoudsopgave

Colofon	pag. 2
Redactioneel	pag. 2
Van de Voorzitter	pag. 3
Hoe hoog willen ze het spelen	pag. 4 t/m 6
De Discussie	pag. 7 en 8
Plattegrond bedreigde gebied	pag. 9
De Trekschuit	pag. 10 t/m 13
Van een oude baljuw	pag. 14 t/m 16

“Kernpunten” is een uitgave van de Vereniging De Oude Dorpskern” te Noordwijk Binnen.

ISSN: 1384-377X

SECRETARIAAT:

Voorstraat 95

2201 HP Noordwijk

CONTRIBUTIE:

leden binnen de kern min. f.15

leden buiten kern van Noordwijk: min.f.20

Postbank: nr. 13 19 964

REDACTIE ADRES:

Duinwetering 27

2203 HL Noordwijk

REDACTIE:

W. Hekkens

A.W. Verburg

LOSSE NUMMERS:

Zie redactieadres

COLOFON:

verenigingslogo: Wil de Mooy

cover:Hans Borkent

tekeningen: Hans Borkent

lay-out: Tom Verburg

BESTUURSSAMENSTELLING:

Voorzitter: G.W. Aten

Secr.: M.M. de Vreede

Penn.mr.: E.J. Bonnike

Lid.:Mevr. E.H.B. van Steenberg(muziek)

Lid: R.J. van Oosten (Verkeer/R.O.)

Lid: D.J. den Haan (Verkeer/R.O.)

Lid: Mevr. B. Filbry

WERKGROEP CULTUUR EN EVENEMENTEN:

Will Kraaijvanger-Padberg

(PR en coördinatie)

Inge Hinnen-Willms

(Markmeester)

Ina C.M. Alders-Verhoeven

(Acties)

Truus van der Pluijm-van Duin

(Acties en vrijwilligers)

Ellen H.B. van Steenberg

(Financiën en muziek)

Annemarie Posthuma-Tappenbeck

(Kunst en exposities)

Greet van den Berg-Noordijke

(Tuinmarkten)

DE VERENIGING STELT ZICH TEN DOEL:

De bevordering en het behoud van de leefbaarheid op zowel historische als sociale grondslag in en rondom de oude dorpskern in Noordwijk Binnen van de gemeente Noordwijk (....)

Zij tracht dit doel te bereiken door actieve samenwerking van bewoners en ondernemers in dit gebied, in nauw overleg met de overheid, en door alle middelen, die het doel van dienst kunnen zijn”.

Het initiatief tot de vereniging werd genomen op 26 oktober 1985; de statuten werden op 14 februari 1986 verleden bij notaris Kantoor Van Hoeken en Janbroers.

Overname van artikelen: alleen mogelijk in overleg met de redactie.

Van de Redactie

In dit nummer wordt speciaal aandacht gewijd aan de discussie met de leden over de voorgenomen besluiten van de gemeente ten aanzien van de renovatie rond de Kerkstraat.

Dit voor de vereniging hete hangijzer vroeg om een meningsvorming in bredere kring en mondde uit in een unanieme steun aan de acties die de vereniging in de toekomst wil ondernemen voor het behoud van de fraaie dorpskern.

Daarnaast kijken een tweetal artikelen terug naar het verleden, toen een reis naar Noordwijk nog een onderneming was en naar de strapatsen van de bestuurders uit nog vroeger tijd.

Redactie

Van de Voorzitter

Geo. W. Aten

Nog even en we staan aan de poort van een nieuwe eeuw. Millennium , het woord alleen al heeft vanaf het begin van dit jaar bijna iedereen bezig gehouden. We werden er ook mee doodgegooid! De eeuwwisseling moest gevierd gaan worden in verre exotische oorden was o.a. de kreet van touroperators in de reiswereld en van coördinatoren in de "fun-business". Vele cruise schepen en luxe passagiersvliegtuigen werden ingehuurd om alle Nederlanders massaal te kunnen vervoeren.

Echter, hoe dichter we bij die fabelachtige eeuwwisseling komen, hoe meer de behoefte is gestegen om dit fenomeen in de huiselijke sfeer met familie en vrienden te gaan beleven. De geruchten dat alle computers het af zouden laten weten, hebben velen toch aan het denken gezet. Het zal misschien allemaal wel met een "sisser" aflopen....maar je weet het toch maar nooit!

Wat ben ik dan toch een gelukkig mens dat ik me over dit soort zaken nooit zo erg druk maak...tenzij er geen water meer uit mijn kraan komt of dat alle electriciteit uitvalt.....want dan is Leiden in last !

Onze Gemeente heeft alles "onder controle", dus waarom zou ik van Noordwijk weggaan. Om elders, op een exotisch eiland of een ander ver en vreemd oord, de kans te lopen wel zonder water of electra te zitten?

Nee hoor ik steek mijn rotje en mijn zevenklapper wel af voor mijn eigen voordeur en zal gezamenlijk met familie , kennissen en mijn dierbare burens een goed glas "belletjes water" heffen op het nieuwe jaar 2000 !

Ik ben trouwens wel heel benieuwd wat er in 2000 allemaal gaat gebeuren in Noordwijk. Wordt het "Bronsgest Groot" , "Bronsgest Noord en Zuid" of alleen "Bronsgest Zuid" of alleen "Bronsgest Noord"?

Wordt de Kern van Noordwijk Binnen gehandhaafd en gerestaureerd of wordt het "omgebouwd" in een groot winkelcentrum met een grote parkeergarage?

Komt het lang verwachte verkeerscirculatieplan?

Het Bestuur heeft een brief aan B & W gestuurd waarin wij ons ingenomen standpunt hebben neergelegd, zoals besproken op onze laatste buitengewone Algemene Ledenvergadering en wachten nu op een antwoord.

Op de komende Kerstmarkt hopen wij alle ingezetenen van Noordwijk weer te ontmoeten. Het wordt als vanouds een grandioos gebeuren in onze mooie Grote Kerk, met veel muziek en zang en een groot assortiment prachtige kerstgeschenken en niet te vergeten de ongedwongen fantastische sfeer !

Onze commissieleden hebben er weer hard aan getrokken, waarvoor natuurlijk alvast onze hartelijke dank.

Ik wens U en uw naasten, reeds nu veel heil en zegen toe voor het komende jaar.

Kerstmarkt Grote Kerk 1999

Woensdag 8 december 13.00 - 21.00 uur

Donderdag 9 december 13.00 - 21.00 uur

Toegang: Fl. 2,50 (kinderen Fl.1,00)

Hoe hoog willen ze het spelen

Onder dit motto belegde het bestuur van De Oude Dorpskern op 30 oktober een Algemene leden vergadering. Het bestuur was verontrust over de ontwikkelingen in de kern van het dorp en wilde de leden polsen over de te volgen tactiek in het overleg met de gemeente.

De grote opkomst en de zinvolle discussie, die hier samen met de inleiding van de voorzitter volgt, heeft het bestuur het mandaat gegeven om de stellingname als uitgangspunt voor haar beleid te handhaven.

Dames en Heren,

Geo W. Aten

Heel hartelijk welkom op deze Buitengewone Algemene Leden Vergadering van onze Vereniging "De Oude Dorpskern".

Het Bestuur heeft U op deze Zaterdagmorgen bijeen geroepen, hopende, gezien het tijdstip (bakkiestijd op Zaterdagmorgen!) op een grote opkomst, om met U in overleg te gaan over het te voeren beleid van Uw Bestuur, inzake de ontwikkelingen aangaande de Kerkstraat en omgeving.

Om U een handje te helpen, oftewel te visualiseren hoe indringend de huidige plannen van onze Gemeente zijn, hebben wij een zeer ludieke en prikkelende poster laten maken.

Het moet gezegd worden: deze poster sloeg bij de Gemeente in als een bom en U heeft de afgelopen weken al vele reacties in de plaatselijke pers kunnen lezen.

Waar gaat het om en wat willen wij?

U heeft allen kunnen beluisteren uit de woorden van wethouder Tummers tijdens onze laatste Algemene Vergadering van 30 juni j.l., dat de Gemeente grootse plannen heeft om het winkelgebied in de Kerkstraat fors uit te gaan breiden.

De Kerkstraat moet in haar ogen een groot winkelcentrum worden en wel om drie redenen:

1. De huidige Kerkstraat fungeert in haar ogen nog steeds niet als een echte levendige winkelstraat.
2. Het daar geplande grootschalige winkelcentrum wordt tevens het koopcentrum voor de dorpsuitbreiding Bronsgeest Noord en Bronsgeest Zuid, omdat in deze uitbreiding geen winkels zijn opgenomen in de planning.
3. Er zal toch een rendement moeten komen uit de enorme investeringen in de Tramsteeg en de Bronckhorststraat die de Gemeente reeds heeft gedaan.

Bij de vaststelling van het Bestemmingsplan "Kern Noordwijk Binnen 1995" hebben wij ons als Vereniging "De Oude Dorpskern" succesvol verzet tegen dat ontwerp-bestemmingsplan. De toenmalige wethouder (Dhr. V. Salman) heeft onze medewerking nodig had om alsnog het uit 1991 daterende voorontwerp-bestemmingsplan tot bestemmingsplan te verheffen. In dat plan (het ontwerp bestemmingsplan 1991) was **niet** de grootschaligheid van het ontwerpplan opgenomen (vrijstelling tot een bouwhoogte van 9.50 m langs de Zeestraat)

Wij zijn toen als "Oude Dorpskern" met het oorspronkelijke kleinschalige voorontwerp akkoord gegaan, mits de wethouder ons schriftelijk zou bevestigen dat nieuwbouw in Noordwijk Binnen historiserend en passend in het gebied zou plaats vinden en ingeval van een artikel 19 - procedure (indien de plannen toch weer anders zouden worden) vooraf overleg zou plaats vinden met het Bestuur van "De Oude Dorpskern". De toezegging tot vooroverleg is ook

schriftelijk door Dhr. Salman aan ons toegezegd!

Het gaat tenslotte om de revitalisering van de Kerkstraat, waar wij als Bestuur volkomen achter staan, dit moet nodig gaan gebeuren.

Thans is ons gebleken dat er vergaande contacten zijn met projektontwikkelaar Wildschut, Ahold en v.d. Broek (digros), zonder dat er enige vorm van overleg met ons is geweest en lijkt het nu te gaan om grote projektontwikkelingen aan de Zeestraat, te weten bij de Bronckhorststraat, de Tramsteeg en bij de Kuip!

Het door ons toentertijd goedgekeurde bestemmingsplan voorziet niet in een grootschalige projektontwikkeling!

Wel waren wij goed genoeg om op te draven om mee te doen aan een inventarisatie over de verkeersproblematiek onder leiding van de Grondmij. Maar over een projektontwikkeling aan de Zeestraat zijn wij nog nooit ingelicht, hoewel dat ongetwijfeld tot toepassing van dit art. 19 R.O. zal leiden.

Wij hebben als Bestuur enkele jaren geleden het standpunt ingenomen om de nieuwe ontwikkelingen af te wachten totdat deze in de openbaarheid kwamen. Thans menen wij dat wij in actie moeten komen voordat alle plannen gesmeed zijn en het te laat is om ergens nog iets aan te kunnen veranderen om Noordwijk Binnen te sparen voor een onherstelbare aantasting.

Er zijn vast nog meer redenen op te noemen waarom dit allemaal vermeden dient te worden; o.a. : " indien er (betaald) ondergronds geparkeerd gaat worden is dit alleen mogelijk als in de totale omgeving ook betaald parkeren wordt ingesteld " ! (Anders staat de parkeergarage leeg!)

Wat wil het Bestuur dan wel?

Wij denken dat het absoluut noodzakelijk is dat de Kerkstraat een facelift moet ondergaan. Wij zijn ook niet tegen een vestiging van Albert Heijn, mits deze op passende wijze wordt gebouwd.

De rest van de Kerkstraat en de Tramsteeg zal sfeervol moeten worden ingevuld met kleinschalige winkelbedrijven in een passende bouwstijl, die niet detoneert in onze Historische Kern.

Zoals zo duidelijk omschreven stond in het bezwaarschrift van de Bond Heemschut van 25-11-1996 tegen het ontwerp-bestemmingsplan "Kern Noordwijk Binnen 1995" :

Ik Citeer:

"De Bond Heemschut maakt tevens bezwaar tegen de rooilijn verlegging aan de Tramsteeg en de Bronckhorststraat en de voorgestelde bebouwing aan de Zeestraat en de Kerkstraat.

Dit van oorsprong fijnmazige gebied heeft weliswaar zijn oorspronkelijke structuur verloren, maar het is met de vernieuwing van het bestemmingsplan mogelijk de structuur aan te passen aan de fijnmazige structuur van het beschermde dorpsgezicht.

De zichtlijnen naar de twee kerken, die juist zo karakteristiek zijn voor dergelijke dorpen, worden in het ontwerp te niet gedaan.

In het algemeen ontbreekt in het ontwerp-bestemmingsplan 1995 een aantal aspecten van cultuurhistorische aard waarmee gewaarborgd kan worden dat onder meer een parcellering en kap - en nokhoogten in overeenstemming zijn met de bestaande bebouwing."

Dit schreef de Bond Heemschut in haar bezwaarschrift, namens de Provinciale Commissie Zuid-Holland, aan de Gemeente Noordwijk in 1996!

Wij als Bestuur zijn het volkomen eens met deze visie van Heemschut: **je moet de fijnmazige structuur van Noordwijk Binnen niet verstoren met grootschaligheid.**

Er ligt momenteel ook een plan om de Kuip te vervangen voor 28 appartementen met een 600 m² verkoopvloeroppervlakte eronder. En dat recht tegenover de Grote Kerk!

Het zou het einde betekenen van ons mooie historische dorp.

Het Bestuur meent dan ook dat het nu tijd is geworden om in te grijpen, voor het te laat is.

Gaarne willen wij als Bestuur thans met U in discussie treden om tot een gezamenlijk standpunt te komen, waarna Uw Bestuur de mouwen op kan gaan stropen.

Nogmaals :

Het thema van de discussie is:

Staan wij het wij als Vereniging "De Oude Dorpskern" het toe dat projektontwikkelaars misschien de kans gaan krijgen van de Gemeente om grootschalige

STANDPUNT BESTUUR

Het Bestuur stelt haar leden voor een actief beleid te gaan voeren tegen de plannen van de Gemeente Noordwijk tot een grootschalige projectontwikkeling aan de Zeestraat en Bronckhorststraat;

zij stelt daar tegenover:

een winkelbestemming aangevuld met woonfaciliteiten passend bij het karakter van de Oude Kern!

Het Bestuur wil in stemming brengen het volgende:

Staat U allen achter het Bestuur om als Vereniging "De Oude Dorpskern" een actie te gaan voeren tegen de plannen van de Gemeente, die duiden op een veel te grootschalige invulling van het winkelgebied Kerkstraat en omgeving?

Stemt U voor, dan gaan wij proberen zowel schriftelijk als verbaal het Gemeente Bestuur ervan te overtuigen dat alleen een fijnmazige winkelbebouwing annex woonfaciliteiten de nieuwe visie van de planontwikkeling moet gaan worden!

U gaat dan tevens akkoord met de hieruit voortvloeiende juridische en andere

De Discussie

De discussie, gestart door mevrouw Matze spitste zich toe op het gemis van een verkeerscirculatieplan terwijl plannen worden voorbereid voor de ontwikkeling van de Kerkstraat. Wethouder Tummers schoof het verkeersplan op onze laatste vergadering naar de achtergrond, eerst moest Bronsgeest worden ontwikkeld, dan pas kan de Kerkstraat worden aangepakt.

Wim Hekkens

Men is druk bezig, vond mevrouw Fles, zitting hebbend in de commissie verkeer, maar resultaten laten al jaren op zich wachten.

Jan van Rijnsouw, al jaren lid van deze bloeiende vereniging, was blij met de actie Als van het affiche eenderde wordt afgehaald komt het aardig in de richting van wat er gaat gebeuren meende hij. Ga praten met de gemeente was zijn advies, en voegde hij er schertsend aan toe vraag Salman of Korbee als adviseur, zoals zo vaak gebeurt in deze gemeente. Naar zijn mening is Tummers zeer welwillend maar heeft niet door hoe hier de hazen lopen. Het is vijf voor twaalf en als Wiltschut vandaag of morgen een goede partner vindt krijgen we te maken met een plan dat niemand van ons wil.

Steun kwam er ook van de voorzitter van het Genootschap Oud Noordwijk. In de laatste raadsvergadering heeft Noordwijks Belang gepleit voor mogelijkheden om elementen uit het verkeerscirculatieplan voorrang te verlenen.

Hein Verkade stelde het voorzieningen niveau voor een dorp van 15.000 inwoners centraal in zijn betoog. Niets doen kan niet maar een wilde ontwikkeling moet evenmin. Laat het niet leiden tot polemiek en tegenstellingen maar probeer in overleg met de gemeente te komen tot een dorp dat geen openlucht museum is. Ga kijken in oude stadjes en dorpen in Nederland in plaats van in het buitenland ried hij de gemeente, Edam en Hoorn hebben er evenals Brielle heel wat meer van gemaakt met behoud van het oude karakter. Het kan niet zo zijn dat de opbrengst van De Kuip moet dienen voor het bouwen van een theater in de uithoek van het dorp. De Kerkstraat kan geen sluitpost zijn voor de financiële toestand van de gemeente.

Dat de door de vereniging gemaakte poster wellicht het toekomstbeeld weergeeft is mogelijk zei de heer Wiersma. De toentertijd door hem en Karel Kok vervaardigde poster van de parallelboulevard bleek of een voorspellende waarde te hebben. Het blijft de vraag of de verkeerssituatie rond de Kerkstraat en verdubbeling van de bevolking aan kan.

De vereniging verzet zich niet tegen een ontwikkeling in de Kerkstraat, intendeel daar moet wat gebeuren. Het gaat om de grootschaligheid, het ondoorzichtige en de vrees voor een fait accompli te worden gesteld, terwijl er met de gemeente duidelijke afspraken gemaakt zijn over inspraak en overleg.

Wij willen als vereniging geen alternatieven aandragen, dat is een tak van de gemeente en de politiek stelde Rutger van Oosten. Wij hebben de eerdere bouwplannen van de gemeente langs de Zeestraat waardoor alle zichtlijnen en de ruimtelijke ordening verstoord zouden worden weten tegen te houden. Het is dan ook verbazingwekkend in de gemeenteraadsstukken te lezen dat de gemeente indringend overleg voert met een projectontwikkelaar en een aantal grote ondernemingen die tot geen enkele andere conclusie kunnen leiden dan dat het bestemmingsplan op zijn kop wordt gezet. Daar is een bestemmingsplan niet voor bedoeld, dat verplicht de gemeente afspraken te maken met de burgerij waaraan ze zich moet houden. Het kan niet eenzijdig worden gewijzigd als overleg is toegezegd.

Als je voorop stelt dat de weinige historische gebieden in Noordwijk behouden moeten blijven, dan is dat een beleidsuitgangspunt stelde Ton van Rijnberk. Als er nauwelijks winkels komen in het Vinkenveld en Bronswijk, kan kies je voor verkeer dat naar de kern komt. Het is dan de vraag of je niet het kind met het badwater weggooit. Kiezen voor het behoud van de kern is kiezen voor een ander beleid bij het accommoderen van de winkels. De Konmar in Katwijk staat ook niet in het oude centrum

Dat is meent Rutger van Oosten de reden waarom de politiek het verkeers-circulatieplan naar de achtergrond schuift. 1.400 woningen er bij en een groot winkelcentrum in de kern is een onoplosbaar probleem. Bevoorrading in het fijnmazige gebied van de kern is fysiek onmogelijk. Wij kunnen en zullen op de rem trappen om te zorgen dat het voorspellende karakter van de poster niet uitkomt.

Als de vereniging kiest voor 1.400 huizen en een leuke dorpskern dan moet het plan dat jaren geleden is uitgedacht drastisch gewijzigd. Houd de gekozen weg vast; nuanceren hoe goed bedoeld leidt tot niets, betoogt Jan van Rijnswou.

Het is Ab van der Wiel opgevallen dat er bij de gemeente geen visie is. Eerst moet worden vastgesteld wat men met het hele gebied wil. Pas als dat in kaart is gebracht, kun je naar een architect. Roepen van randvoorwaarden stelt de partijen alleen tegenover elkaar. Laat niet de kaas van je brood eten maar blijf in overleg. Een goed plan hoeft niet per definitie een compromis te zijn, dat zijn in de ruimtelijke ordening over het algemeen gedochten.

De oud-wethouder De Geus heeft meegewerkt aan het bestemmingsplan van 1979 om een groot winkelcentrum te bouwen in het middengebied. Dat keurde de provincie toen af. De problematiek van de Kerkstraat is al 30 jaar oud. Van de huidige keuze voor een kleinschalige ontwikkeling kan niet zonder meer door het inschakelen van een projectontwikkelaar worden afgeweken. Het gaat in dit geval niet alleen om winkels, het gaat om geld. Artikel 19 in dit gebied kan absoluut niet. Er moet eerst een nieuw bestemmingsplan komen. De nu nog leegstaande winkels in de Kerkstraat zijn vele leden een doorn in het oog.

Afsluitend vraagt de voorzitter of de vergadering akkoord gaat met de door het bestuur ingeslagen weg. Dit werd bij acclamatie door de vergadering aangenomen.

Op de plattegrond hiernaast vindt u:

Deel rond de Kerkstraat van het bestemmingsplan "Kern Noordwijk-binnen 1995".

Legenda: W = woningen

C = centrumdoeleinden, niet nader aangeduid

H = horeca

KI = kantoren klasse 1

M = maatschappelijke doeleinden

De Trekschuit

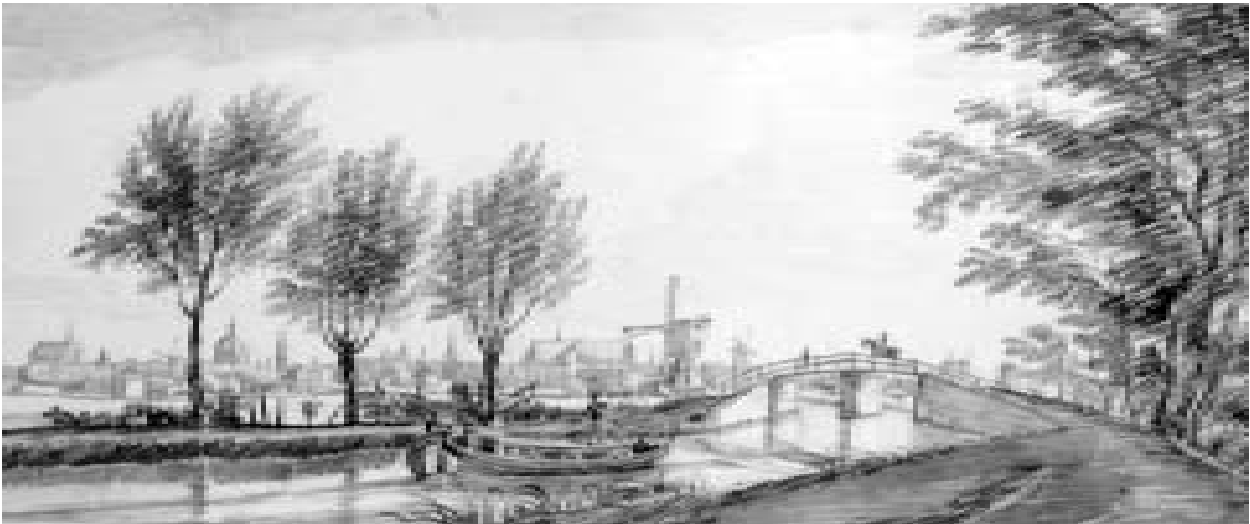
*Wie kan de vinding van de Trekschuit ooit waarden?
Men reist, als zat men thuis, geen schokken draaijen, keren
Ontrust het lichaam, 't zij men vaart bij dag of nagt.
Men vindt al slapende zig op de plaats gebracht.*

P.F. Reddingius

Met dit aardig versje gaf een tijdgenoot aan hoe plezierig het was om met de trekschuit op reis te gaan. Naar de begrippen van die tijd was reizen per trekschuit niet alleen comfortabel, maar ook snel en voordelig.

Vreemdelingen die in de zeventiende en achttiende eeuw door Nederland trokken waren niet alleen verwonderd over de welvaart die ze al varende langs de vaarten en in de steden aantroffen, ook de trekschuit zelf wekte hun verwondering. Een dergelijke vorm van transport hadden ze nog nergens aangetroffen en ze waren er opgetogen over.

Ook de veiligheid werd geroemd. Bij hun reizen in het buitenland, in Duitsland en in Frankrijk, werd hen vaak gewezen op het risico dat de postkoets onderweg door rovers kon worden overvallen.

*De Mare ter hoogte van Oud Poelgeest. Jan de Beyer 1750.
(coll. gemeentearchief Leiden)*

Trekschuiten waren lange, smalle boten die voorzien waren van een bovenbouw met ruime kajuit die plaats bood aan vijf en twintig tot dertig passagiers. Op een aantal routes kende men aan boord een 1e en een 2e klas en hadden nachtschuiten een aantal slaapcompartimenten. De door één of meer paarden getrokken schepen voeren kalm maar zonder omwegen door het toen bijna nog overal lieflijke landschap met een snelheid van zes tot zeven kilometer per uur. Bepaald niet snel naar onze begrippen, maar in het niet zo jachtige leven in de 17e eeuw dacht men daar anders over. En de tarieven maakten het ook voor de mensen met een smalle beurs mogelijk per trekschuit te reizen. Een rit met de postkoets over dezelfde afstand was aanmerkelijk duurder. Zeker het dubbele van wat men in de trekschuit betaalde. Het grootste voordeel was de regelmaat en betrouwbaarheid van de trekvaartdiensten tussen de steden. Daar kon men zijn klok op gelijkzetten. Ijs en weder dienende vertrokken de boten na het luiden van een klok of bel en wee de schipper die met vertraging vertrok of te laat aankwam. De meeste schepen waren dan ook uitgerust met een zandloper die door de bemanning nauwlettend in de gaten werd gehouden. Een passagier die onderweg de boot verliet als deze aanlegde bij &&n van de dorpen en even niet oplette, had het nakijken.

Het was deze stiptheid en regelmaat die de vreemdelingen het meest verwon-

derde.

De Engelsman John Carr berichtte rond 1780 dat alles wat met deze schuiten te maken heeft, zo bewonderingswaardig punctueel geschiedt dat de reiziger voor vertrek tot op de cent kan berekenen wat zijn reis hem zou kosten en tot op de minuut weet wanneer hij op de plaats van bestemming zou aankomen.

Koos men toch voor het zeilschip dan was de reiziger afhankelijk van de luimen van de wind. Wagens en rijtuigen bleven op de onverharde wegen dikwijls in de modder of in het zand steken en het kwam herhaaldelijk voor dat ze door hun assen zakten of dat een wiel het spontaan begaf. Met zijn zeven kilometer per uur was de trekvaart daardoor niet veel trager en soms zelfs sneller dan andere middelen van vervoer.

Ook de Engelse ambassadeur in de Republiek Sir William Temple was er zeer over te spreken. Als men wilde kon men in de trekschuit slapen, lezen, werken of zich met andere nuttige zaken bezig houden. Voor een vlijtige zakenman bood dat enorme voordelen omdat geen minuut hoefde te worden verspild.

De historicus Jan de Vries belicht in zijn in 1978 bij de Landbouw Universiteit te Wageningen verschenen studie "Passenger transportation in the Dutch economy in the seventeenth century" uitvoerig de technische, economische en sociale aspecten van het fenomeen trekschuit. Hij vertelt het verhaal van een Engelse handelsagent die in Oostende aankomt en voornemens is naar het verre Groningen te reizen. Nauwkeurig volgt De Vries hem op zijn tocht. Steeds weer overstappend van de één op de andere trekschuit tot hij -zeer voldaan over de vlotte reis na acht dagen aankomt in Nieuwe Schans.

Het eerste speciaal voor de trekschuit bestemde kanaal werd gegraven tussen Groningen en Zuidbroek in de jaren 1618 - 1622. Het duurde nog tot 1632 eer de trekschuit tussen Haarlem en Amsterdam in de vaart werd genomen. Men had slechts één jaar nodig gehad om het kanaal daarvoor te graven.

Het werd onmiddellijk een groot succes en het lag voor de hand dat anderen het idee navoldden. Er brak een ware trekvaartkoorts uit.

Het verkeerswezen bevond zich in de 17e eeuw - voor de trekschuit haar intrede deed - in een zeer primitieve toestand. Aan behoorlijke rij- en waterwegen ontbrak het te ene male.

Voorals in natte jaargetijden waren de onverharde wegen nauwelijks begaanbaar

en was een rit in een rijtuig - vehikels zelden voorzien van een onderstel met veren - bepaald geen genoegen.

Ook over water had men te maken met veel ongerief. Sluizen zorgden voor veel oponthoud en wat minstens even erg was, langs tollens die aanvankelijk door de grafelijkheid werden geëxploiteerd, daarna door de stadsbesturen. Men was niet vrij in de keuze van de reisroute want er mocht alleen van "Ge-costumeerde vaarten" gebruik worden gemaakt. Dat waren door octrooien beschermde vaarwegen.

Het is voorgekomen dat Haarlem schuiten met bewapende manschappen uitzond om schippers die langs sluiproutes hun doel probeerden te bereiken op te sporen en te dwingen van koers te veranderen.

De steden Gouda en Dordrecht namen zelfs de eigen richting te baat om hun rechten te verdedigen door de kleine schutsluizen aan de Leidschendam te doen stukslaan. Door het benadelen van anderen diende men het eigen belang.

In deze houding kon men niet blijven volharden toen handel en nijverheid in 'de Gouden Eeuw een enorme ontwikkeling te zien gaven. Met de groei van de economie ontstond behoefte aan verkeer, in casu aan verbetering van de bereikbaarheid van de steden onderling en aan snelle doorgaande routes.

In ons waterrijke land lag het voor de hand dat in de eerste plaats werd gedacht aan het graven van kanalen, waarlangs door paarden getrokken schepen konden varen.

En zo ontstond een netwerk van 415 kilometer trekvaart in Nederland, een verkeer- en vervoerstelsel dat zijn weerga niet had. De economische opbloei van de Republiek werd er enorm door gestimuleerd.

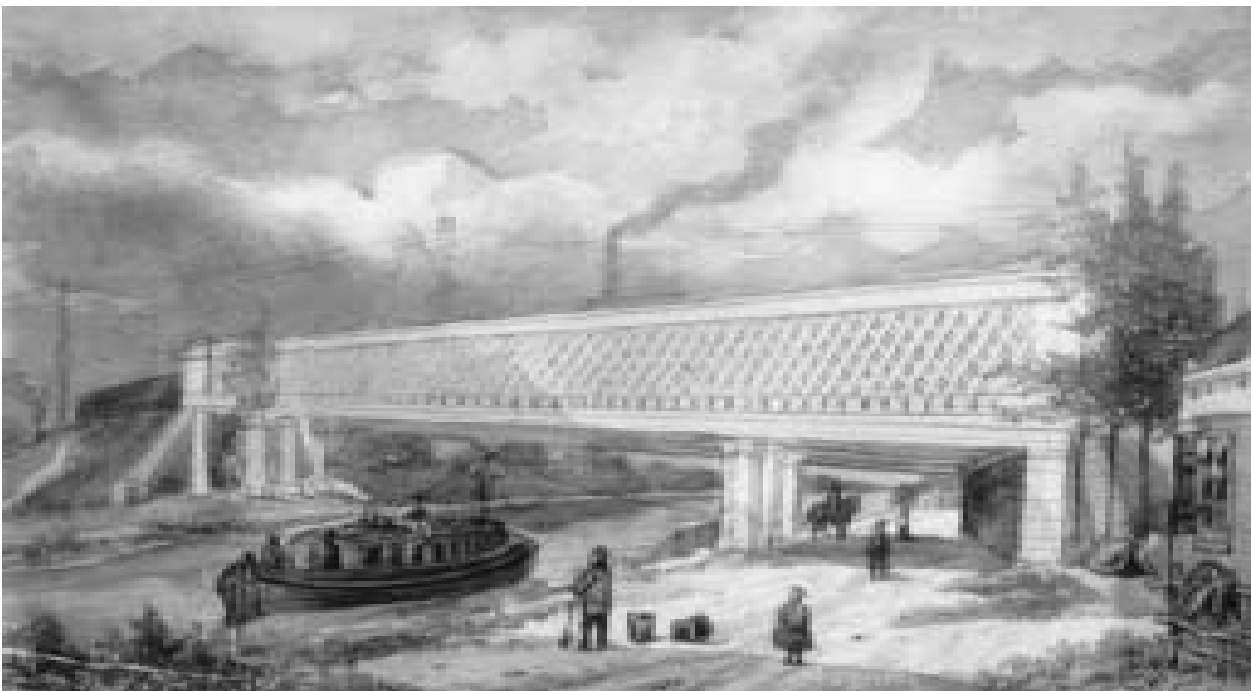
De stad Leiden wilde in deze stormachtige ontwikkeling niet achterblijven, Ook van particuliere zijde werd gewezen op dringend noodzakelijke

veranderingen. Voornamelijk de Leidse lakenfabrikanten en -handelaren hebben er erg hun best voor gedaan om een trekvaart tot stand te brengen tussen Leiden en Haarlem. Ook het stadsbestuur van Haarlem verwachtte veel van een trekvaart naar Leiden omdat de passagiers van Dordrecht met bestemming Amsterdam voorkeur zullen geven aan het reizen met de gerieflijke trekschuiten.

De Staten van Holland en West-Vriesland verleenden op 6 april 1656 octrooi voor de aanleg van de trekvaart en trekpad tussen Leiden en Haarlem. Toen alle kwesties over de grondverwerving van particulieren waren opgelost kon tot aanbesteding worden overgegaan. Daags tevoren kwamen de Leidse gecommiteerden in Haarlem aan en logeerden in het logement "De Vergulde Bastaertpijp". Een goede maaltijd stond voor hen klaar en onder het genot van een goed glas wijn werden de bestekken nog eens doorgenomen. Die waren niet zuinig met voorwaarden en boetebepalingen voor aannemers en werklieden.

Er moet fantastisch snel gewerkt zijn. Op 27 februari 1657 werd het graven in gedeelten aanbesteed, waardoor op meer plaatsen met het graven een begin kon worden gemaakt. Op 1 november van hetzelfde jaar voer een versierde trekschuit door de vaart. En dan te bedenken dat al het werk rond de aanleg van de 29 kilometer lange trekvaart met naastgelegen jaagpad in die acht maanden met de hand werd uitgevoerd.

Niet alleen de inwoners van Haarlem en Leiden hadden profijt van rechtstreekse verbinding tussen de beide steden. Ook voor de aan de vaart gelegen dorpen was het een geweldige vooruitgang nu de bewoners zich snel konden verplaatsen. Negen keer per dag voeren de trekschuiten in beide richtingen en deden vier uur over de tocht. De eerste schuiten vertrokken zowel uit Leiden als uit Haarlem reeds om vijf uur in de ochtend. De nachtschuit stak om elf uur 's avonds van wal. Er lag altijd een extra schuit gereed voor de verhuur aan hen die de reis sneller wilden maken. Deze legde onderweg naar Haarlem of Leiden nergens aan en werd indien gewenst door meer paarden getrokken. Voor de reizigers van en naar Noordijk was er een aanlegplaats aan de Noordwijkerhoek. Daar stond, zoals bij de andere in-/uitstapplaatsen onderweg, een café, annex wachtruimte waar men tijdens het korte oponthoud iets kon eten of drinken. Het café aan de Noordwijkerhoek, "Schoonoord" geheten, daterend uit begin 1800 werd in 1943 op last van de bezetters afgebroken om op deze strategische

*Trekschuit bin de houten spoorbrug bij Vogelenzang. H.W. Last 1845
(coll. spoorwegmuseum Utrecht)*

(?) plaats loopgraven aan te leggen. V66r Schoonoord" was er op dezelfde plaats het café "De Zwarte Leeuwte waar trekschuit aanlegde.

Op een prachtige aquarel van de schilder Last, die zich in het Spoorwegmuseum in Utrecht bevindt, is te zien hoe de trekschuit tussen Haarlem en Leiden begint aan haar doorvaart onder de houten traliespoorbrug bij Vogelenzang. De trein maakte haar eerste rit in Nederland op 20 september 1839 op het traject Amsterdam-Haarlem. Ondanks de fors geprijsde kaartjes was de trein van meet af aan een succes de trekschuit was deze ontwikkeling fataal. Het was duidelijk dat de laatste dagen van de trekschuit naar Amsterdam geteld waren en dat gold ook voor de dienst die tussen Haarlem en Leiden werd onderhouden toen in 1842 het spoor werd doorgetrokken naar Leiden.

Pogingen om de trekschuitverbindingen te redden door over te schakelen op goederenvervoer hebben haar leven nog enige tijd weten te rekken tot de Spoorwegen ook goederenvervoer gingen verzorgen.

In 1860 viel het besluit tot opheffing van de trekschuitverbinding tussen Amsterdam en Haarlem en tussen Haarlem en Leiden. Het was gedaan met het eens zo roemruchte middel van vervoer.

Het uit de vaart nemen van de trekschuiten kwam heel hard aan bij de bewoners van de aan de trekvaarten gelegen dorpen. Zij bleven daarna voor lange tijd verstoken van openbaar vervoer. Ook voor Noordwijk was het een grote stap terug in reismogelijkheden want men kon nu slechts twee keer per week van de Noordwijkerhoek met de marktschuit naar Leiden varen.

Pas in 1875 opende de gasfabrikant te Noordwijk, P.E.A.Kleinpenning, een stoombootdienst voor het dagelijks vervoer van reizigers, goederen en kleinvee tussen Noordwijk en Leiden.

Maar ongetwijfeld zullen velen nog lang hebben terugverlangd naar die goeie, oude, langzame maar oh zo betrouwbare en gezellige trekschuit.

Bronnen: -Haarlem en de Spoorwegen: J.W.M.Herbermann,
M.M.J.Speet, C.H.R.T.WeEVERS;
- Haarlem Jaarboek 1989

Van een oude baljuw en een dartele deerne

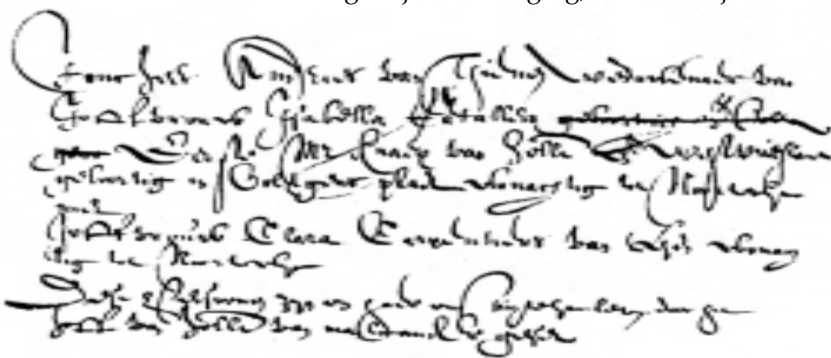
Herman Schelvis

Op 6 februari 1578 werd bij resolutie van de Staten van Holland Janus Douza, Heer van Noordwijk, beperkt in de uitoefening van zijn baljuwschap en behield hij allen nog zeggenschap als baljuw over de heerlijkheid Noordwijk. De overige dorpen en plaatsen die er eertijds toe hadden behoord, ressorteerden voortaan onder Rijnland.¹

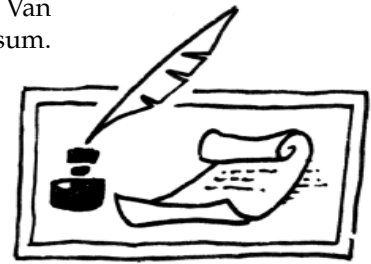
In de dorpen Noordwijkerhout, Hillegom, Lisse en Voorhout werd toen jonkheer Andries van Thienen als baljuw aangesteld. Hij was afkomstig uit Ooltgensplaat en gehuwd met jonkvrouw Isabella Rataller. Wanneer hij precies te Noordwijk is komen wonen valt niet met zekerheid te zeggen, maar volgens een door hem afgelegde verklaring voor schout en schepenen van Noordwijk heeft hij op 17 september 1585 voor het bedrag van fl. 300,- een huis gekocht van Cornelis de Wit, welk huis ten NW grensde aan de Heerstraat, ten NO aan de Molensteeg en ten ZO aan de achterweg. Aan de hand van de bovengenoemde belendingen staat vast dat de locatie van het pand gezocht moet worden ter plaatse van het thans tot appartementen verbouwde voormalige postkantoor aan de Voorstraat.² Na het overlijden van zijn vrouw kreeg Van Thienen een relatie met Clara Carpentier; zeer tegen de zin van zijn vrienden en kinderen. Blijkens een aantekening in het trouwregister hadden deze vrienden door middel van een in 1621 gevoerd proces, het voorgenomen huwelijk tussen Van Thienen en Clara Carpentiers wel 8 jaar weten te houden.³ Of dit ook maar iets heeft uitgemaakt in het losbandige leventje dat het verliefde paar kennelijk leidde viel, gezien zijn chronisch geldgebrek, te betwijfelen. Van Thienen had voor het behagen van zijn jonge vlam zoveel geld nodig, dat hij de ene na andere lening aanging, waarbij zijn ver- of herbouwde woning tot onderpand diende. In 1624 en 1625 sloot hij 3 leningen af met een gezamenlijke waarde van fl. 1800,- terwijl er toen ook al 2 leningen uitstonden die samen een bedrag van fl. 800,- vertegenwoordigde.⁴ Gezien de hoogte en het aantal leningen moet het huis sinds de aankoop in 1585 drastisch zijn verbouwd. Dit vermoeden wordt bevestigd door de aantekeningen in de brandgeweerboeken van 1623 en 1635. Was in 1623 een brandladder van 20 sporten nog voldoende om tot de vorst van het dak te komen, in 1635 was daar een ladder van 36 sporten voor nodig, wat betekende dat dit toentertijd het hoogste huis van Noordwijk was. De huurwaarde van het huis werd in 1628 getaxeerd op fl. 150,- welke schatting alleen werd overtroffen door de werkelijke huuropbrengst van het aan 2 partijen verhuurde huis van de Heer van Staveren. En als in 1628 de pachter van het haardstedengeld zijn ronde doet, wordt hem door Clara de Groet, huisvrouw van jonkheer van Thienen, gemeld dat het huis over 8 stookplaatsen beschikte. Geen twijfel dus dat er in de loop der jaren de nodige verbouwingen hebben plaatsgevonden. Toen de bezorgde vrienden in 1629 op één na waren overleden en de laatst overgeblevene verklaarde dat de zaak hem eigenlijk niet aanging, werd na 8 jaar vertraging het huwelijk alsnog gesloten.

In het trouwregister staat hun huwelijk als volgt vermeld: "Joncheer Andries van Thienen, weduenaer van Joffrouw Isabella Rataller, Eerste Mr. Cnaep van Hollant ende westvrieslant geboortig in Ooltgensplaat wonachtig tot Noortwijn met Joffrouw Clara Carpentiers van Leijden wonachtig tot Noortwijn". Onder de akte staat geschreven "Dese

persoonen zijn om haer onsintelic leven door het hoff van Hollant van malcander geset." In de kantlijn is te lezen dat het huwelijk op 27 december 1629 in de kapel te Langeveld is voltrokken, zonder dat de gebruikelijke 3 afkondigingen waren geschied. De datum waarop het huwelijk werd ontbonden staat niet vermeld, maar uit het vervolg is op te maken dat dit omstreeks 1631 gebeurd moet zijn. Bij

beschikking van het Hof van Holland gedateerd 28 mei 1631 werd, op verzoek van de kinderen van Andries van Thienen, de gedaagde Clara Carpentiers uit detentie ontslagen onder uitdrukkelijke voorwaarde dat zij zich nooit meer binnen het rechtsgebied van Noordwijk zal mogen begeven. Met haar “belofte ende hanttastingen” (het bij handslag verzekeren dat een gedane belofte zal worden nagekomen) werd zij daarop in vrijheid gesteld.⁵ De uitspattingen van het verkwistende paar hadden de financiële middelen van de baljuw dusdanig aangetast, dat zijn roerende goederen op 2 en 3 maart 1632 bij openbare veiling werden verkocht, terwijl zijn woning voor een periode van 12 jaar werd verhuurd aan Willem van Oudshoorn, een voormalig baljuw van Den Haag. Onder de geveilde objecten bevonden zich talrijke “conterfeitsels” of wel schilderijen. Tot de kopers behoorden een groot aantal van de toen te Noordwijk woonachtige adel zoals de jonkheren Van Alckemade, Van Appeltern, Van Oudshoorn, Van Schagen en Jacob van Thienen (een zoon van), terwijl de dito dames vertegenwoordigd waren met de jonkvrouwen Van der Meulen, Van Alckemade, Van Duijvenvoorde, Van der Does, Schoterbos en Van Peursum. Ook rector Swaerdecroon van de Latijnse school en de herbergiers Dirck Claesz. en Claes Dircksz., respectievelijk van de herbergen de Ashoop en de Swan gaven, met de chirurgijn Mr. Corstiaens, van hun belangstelling blijk.⁶ De 5^e januari 1633 ontstond er enige opschudding in het dorp toen het gerucht de ronde deed dat Clara Carpentiers plannen had om zich naar Noordwijk te begeven. Nog diezelfde dag verzocht Andries van Thienen aan de “Officier van Noortwijk” om zijn gewezen vrouw als zij zich binnen de jurisdictie van Noordwijk mocht bevinden, onmiddellijk te arresteren en haar goederen in beslag te nemen en zo nodig ook de schippers en voerlieden die haar vervoeren of personen die haar of haar goederen onderdak verlenen eveneens te arresteren. Sijmen de baljuwsdienaar begaf zich naar het Schie om daar de schuit waarop haar goederen verzonden waren op te wachten. Hij beval schipper Adriaen Claesz. de door haar ingeladen goederen niet af te leveren en verbood Aecht koeckebackers om aan de ongewenste bezoeker logies te verstrekken. Clara liet zich echter niet afschrikken en nam op de 12^e januari haar intrek in herberg de Swan. De plaatsvervanger van baljuw Johan van der Does begaf zich daarop naar de herberg en gelastte haar uit Noordwijk te vertrekken. Maar de volgende dag was zij nog steeds aanwezig, waarop zij in bijzijn van de getuigen Jan Cornelis en Philp Jansz. onder arrest werd gesteld en verhoord. Tot en met de 16^e januari vertoefde Clara onder voortdurende bewaking van de baljuwsdienaar in de Swan, voor welke moeite hij een vergoeding van 5 gulden mocht ontvangen. Van haar achtergebleven goederen werd op 4 maart van dat jaar een inventaris opgemaakt. Bij “Jannetgen Oliviers, waerdinne inde Swan” had zij een bed met groene deken, 2 kussens en een oud kussensloop achtergelaten, bij schipper Dirck Willemsz. werd in de schuur een beschadigde eiken kast gevonden, terwijl in het huis van schipper Adriaen Claesz. een aantal voorwerpen was opgeslagen, waaronder “een eijcken kiste met twee bonnen (laden) die alle beide sijn geopent om te sien offer ijert in was twelck mochten bederven ende daer inne bevonden alderleije rommelingen ende huijsraet mitsgaders eenich vrouwen palleersel (cosmetica) ende de selve wederom toegesloten. “ Verder een “tresoortge” (dressoirtje of kistje voor kostbaarheden), en 6 schilderijen, waaronder “een conterfeitsel van Clara Carpentiers” zelf.⁵ Van het verdere wedervaren van Clara Carpentiers is niets bekend, evenmin als de datum waarop jonkheer Van Thienen kwam te overlijden. Dat moet omstreeks 1639 zijn geweest, want op de 27^e juli 1639 verkochten zijn erfgenamen het huis en toebehoren voor een bedrag van fl. 7000,- aan jonkheer Willem van Oudshoorn die, volgens de koopakte, toen reeds 7 jaar in het pand woonachtig was.⁷

1] Gemeente Archief Noordwijk, Inv. Nr. 89.

2] Rechterlijk Archief Noordwijk, Inv. Nr. 167.

3] DTB Noordwijk 2:I.

4] R.A.Nw., Inv. Nrs. 168 en 169.

5] R.A.Nw., Inv. Nr. 3.

Noordwijk bezongen

AAN NOORDWIJK

Als voorjaarswinden blazen
Bloeien uw tuinen
Als najaarsstormen razen
Schutten uw duinen.

Als zomerstof doet smachten
Koelen uw stranden
Hoopvol, als 't wintert, wachten
Gedekte landen.

Zoo zijn al uw seizoenen
Begerenswaardig:
Waren maar tot verzoenen
Uw mensen vaardig.

ALBERT VERWEY

RONDEEL VOOR HENRIETTE ROLAND HOLST

*Zalig die honger en dorsten naar gerechtigheid;
want zij zullen verzadigd worden Matth. 5:6*

De helft was haar niet aangezegd
- eenzaam te leven en te sterven -
die opgesleten tot de nerven
door vreemde handen is afgelegd.

Na het verloren aards gevecht,
Want macht gaat uit om macht te werven.
De helft was haar niet aangezegd:
eenzaam te leven en te sterven.

Godlof, aan de aardse staat onthecht
die tijd noch wereld kan onterven.
Zij zal gerechtigheid niet derven
ginder in glans haar weggelegd:

De helft is haar niet aangezegd.

IDA GERHARDT